

INKLUZÍVNA PERSUÁZIA¹

ALENA BOHUNICKÁ

Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava, Slovensko

BOHUNICKÁ, Alena: Inclusive persuasion. Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics), 2025, Vol. 76, No. 3, pp. 585–599.

Abstract: The present paper aims to develop the theoretical concept of inclusive persuasion. A fruitful moment for reflection on inclusivity in persuasion is the acknowledgement that a difference of opinion—and the accompanying psychological moment of resistance on the recipient's side—is an inherent component of persuasive activity. In the present paper, further anti-inclusive factors in persuasion are identified (situation, social hierarchy, ego and personality orientation of the interactants, etc.) that can be, to a certain extent, neutralised through the adoption of an inclusive persuasive style. The present paper draws upon psychological accounts of persuasion (Grác 1985; Rosenberg 2019) to posit the notion that legitimate persuasion is an interaction in which both the persuader and the persuadee manifest and actively assert their agency, in accordance with the principle of participant involvement. The objective of the present paper is twofold: firstly, to provide a linguistic account of inclusive persuasion and, secondly, to demonstrate selected linguistic and communicative acts that contribute to the inclusive stylization of persuasive interaction. Furthermore, we interpret inclusive persuasion, in accordance with F. Miko's (1982) framework, as a form of value-based communication, and address the following questions: What are the factors that contribute to the value conveyed through persuasive communication? What values guide the communicative behaviour of participants in inclusive persuasive interactions? How do participants exert value-based influence on one another through persuasive communication?

Keywords: inclusive persuasion, inclusive style, anti-inclusive factors in persuasion, value-based communication

1. ÚVOD

Príspevok reaguje na fakt, že v súčasnom verejnom diskurze na rôznych úrovniach silnie deklaratívna požiadavka po uplatňovaní princípov inkluzívnosti, empatie a rešpektu v sociálnej interakcii, čo zároveň otvára otázku možností a limitov ich uplatnenia. Tento silnejúci dopyt po inkluzívnosti je podporovaný vládnymi doku-

¹ Táto publikácia vychádza s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-22-0275 *Inkluzívna štylistika* a rovnako s podporou Vedeckej grantovej agentúry MŠVVaŠ SR v rámci projektu VEGA 1/0221/24 *Kultúra jazykovej a komunikačnej prezentácie toposov*.

mentmi,² ale aj rôznymi príručkami³ či akademickými odporúčaniami⁴, v ktorých sa proponuje ako žiaduca taká komunikácia, ktorá využíva jazyk s atribútmi *rešpektujúci, citlivý, akceptujúci* či *inkluzívny*. Tieto prívlastky vystupujú ako štylistické kvalifikátory v intuitívnej štylistike používateľov, ba niektoré sa terminologizujú a tvoria pojmový aparát pri odbornom výklade štýlu (porov. koncepciu inkluzívnej štylistiky v podaní Dolník 2025, Orgoňová 2023, Horváth 2025, Kazharnovich 2025). Treba podotknúť, že idea inkluzívneho štýlu v komunikácii bola prítomná (hoci nebola rozvinutá) v slovenskej štylistike už pred polstoročím, najpregnantnejšie vo výrazovej štylistike F. Mika v podobe výrazovej kategórie *konformnosť* výrazu (Miko 1972, s. 6). Tá konceptualizovala výraz „seberovnosti“ v štýle hovoriaceho vzhľadom na príjemcu, a to „v ľudskom aj spoločenskom aspekte“ (ibid.).

Spomedzi atribútov reflektujúcich inkluzivizačné tendencie v komunikácii sa stal vo verejnom diskurze emblémovým kvalifikátor *rešpektujúci*⁵, ktorý odkazuje na spôsob komunikácie založenej na ohľaduplnosti k druhej osobe, jej pocitom, potrebám a prániam.⁶ Komunikácia s využitím rešpektujúceho jazyka je spôsobom komunikácie, pri ktorom sa prihliada na predstavu komunikačného partnera o tom, ako by sa s ním malo zaobchádzať; v popredí je jeho individualia, identita a dôstojnosť. V komunikácii sa má rešpektovať taký spôsob prezentácie, ktorý sám preferuje, prípadne také používanie jazyka, ktoré je v súlade so spôsobom jeho sebvýjadrenia. Na ilustráciu porovnajme novšie pomenovania ako *dúhové páry*, *dúhová komunita*, ktoré sa uvádzajú ako ohľadupľnejšie náprotivky k starším pomenovaniam (Chrastová 2023, s. 60 – 73); inde si všimnime odporúčanie z akademickej príručky pre pedagógov používať vo vzťahu k študentom zámená, ktoré sami preferujú.⁷ Sémantizácia štruktúry *rešpektujúci jazyk* sa vyvinula tak, že toto spojenie dobre vyhovuje ko-

² Napr. dokument Ministerstva školstva, vedy a výskumu *Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní*, 2021. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/928/23120.ae7062.pdf> [cit. 20. 3. 2025].

³ Napr. *Hovorme o sebe s rešpektom. Sprievodca jazykom prijatia*. Bratislava: Milk, 2023. Dostupné na: www.hovormesrepektom.sk [cit. 20. 3. 2025].

⁴ Napr. *25 tipov na používanie inkluzívneho a rešpektujúceho jazyka vo výučbe*. Univerzita Komenského v Bratislave, 2023. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/veda/projekty/Rodova_rovnost_na_UK/Na_stiahnutie/25_tipov_na_pouzivanie_respektujuceho_jazyka.pdf [cit. 10. 11. 2025]. Alebo: *Rodovo inkluzívne vzdelávanie na vysokých školách*. Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/o_univerzite/plan_rodovej_rovnosti/Rodovo_inkluzivne_vzdelavanie_na_vysokych_skolach.pdf [cit. 10. 11. 2025].

⁵ Porov. vyššie uvedené príručky.

⁶ Sémantizácia štruktúry *rešpektujúci jazyk* ako jednotky verejného diskurzu voľne nadväzuje na chápanie v pedagogickej psychológii, kde rešpektujúci štýl výchovy sa vymedzuje v opozícii k autoritatívnemu štýlu výchovy ako štýl založený na rovnosti, empatii a obojstrannej úcte, a vníma sa ako súčasť reformy negatívnych následkov psychickej povahy (úzkosti, agresia, strata dôvery v autority) spojených s autoritatívnou výchovou (napr. Nevolová – Nováčková 2020).

⁷ *Rodovo inkluzívne vzdelávanie na vysokých školách*. Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/o_univerzite/plan_rodovej_rovnosti/Rodovo_inkluzivne_vzdelavanie_na_vysokych_skolach.pdf [cit. 10. 11. 2025].

munikačným aktom s akceptačným účinkom (slovami L. Molnár Satinskej v publicistickom rozhovore: jazyk, v ktorom sa cítia bezpečne a prijato, porov. Chrastová 2023). Obdobná tendencia sa však prejavuje aj v neterminologickom význame štruktúry *inkluzívny jazyk*, čo potvrdzuje i úryvok z príručky generálneho sekretariátu Rady EÚ, kde sa inkluzívny jazyk chápe práve v akceptačnom duchu ako nezaujatý jazyk, ktorý „oceňuje pozitívne vlastnosti ľudí zo všetkých rodových skupín a s každou sexuálnou orientáciou, osôb so zdravotným postihnutím, ľudí všetkých vekových kategórií, z akéhokoľvek prostredia a s akýmkoľvek náboženským vyznaním alebo vierou alebo bez vyznania či viery“.⁸ Pri takomto chápaní jazykovej inkluzívnosti však narážame na limity jej uplatnenia. Ak sa totiž pozrieme na inkluzívnosť z hľadiska komunikačných zámerov, kompatibilita idey inkluzívnosti je z empirického hľadiska zjavná v prípade sociocentricky orientovanej komunikácie (reči orientovanej na mentálne štruktúry príjemcu, Vybíral 2009, s. 109), v ktorej sa realizujú také zábery ako povzbudenie, uznanie, súhlas, podpora, vysvetlenie a pod. Iné typy komunikačných zámerov evokujú istú protirečivosť vo vzťahu k inkluzívnosti. Tak je to v prípade kritiky či rôznych apelov (požiadaviek, návrhov, nariadení). Zdanlivá protirečivosť plynie z toho, že tieto zábery nepodporujú vzťahové ciele interaktantov⁹ – či už preto, že narušajú pozitívny sebaobraz adresáta (v prípade kritiky), alebo obmedzujú možnosť slobodnej voľby adresáta (v prípade apelov) a spôsobujú psychologický diskomfort, neraz prežívaný aj ako nátlak (v prípade nariadenia), znevažovanie (v prípade záporného hodnotenia), nedostatok rešpektu (v prípade odmietnutia) a podobne. Takýmto typom rečovej interakcie, ktorá evokuje rozpor vo vzťahu k inkluzívnosti, je aj presvedčovanie. Protirečivosť tu vyplýva z bežného chápania persúázie ako jednosmerného presadzovania zámerov vyplývajúcich zo záujmov, potrieb presvedčovateľa, ktorý chce adresáta primäť k ich akceptácii a konaniu v súlade s nimi. Opierajúc sa o psychologický výklad persúázie (Grác 1985; Rosenberg 2019), v našom príspevku vychádzame z tézy, že korektné presvedčovanie je interakciou, v ktorej sa v súlade so zásadou zúčastnenosti prejavuje a aktívne vystupuje nielen persuadér, ale i presvedčovaný. V procese presvedčovania dochádza k zvnú-

⁸ Inkluzívna komunikácia v rámci GSR. Generálny sekretariát Rady, 2018. Dostupné na: https://www.consilium.europa.eu/media/35439/sk_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf [cit. 20. 3. 2025].

⁹ Pokiaľ ide o ciele komunikácie, G. Leech (2005, s. 7) rozlišuje ilokučné a sociálne ciele komunikácie. Ilokučné ciele predstavujú zábery, s ktorými vstupujeme do komunikácie, teda to, čo chceme vykonať: presvedčiť, poďakovať sa, pochváliť, kritizovať a pod. Okrem týchto zámerov však zohľadňujeme v komunikácii aj sociálne ciele, ktorými sú napríklad nadviazanie známostí či udržiavanie dobrých vzťahov s inými ľuďmi. Ilokučné a sociálne ciele sa môžu v komunikácii podporovať alebo vylučovať. Napríklad pri pochvale je ilokučným cieľom vysloviť uznanie partnerovi a tento záber podporuje sociálny cieľ udržiavať dobré vzťahy. Inak je to pri žiadosti, pri odmietnutí, kritike či rozlúčení. Ide o sociálne nie priaznivé zábery: pri žiadosti obmedzujeme slobodnú vôľu konania druhého, pri kritike vyjadrujeme záporný postoj voči charakteristikám, správaniu či konaniu druhého, pri odmietnutí prejavujeme nezáujem o druhého a pri rozlúčke prejavujeme vôľu odlúčiť sa od druhého – vo všetkých týchto prípadoch záber nepodporuje sociálny vzťah.

torneniu vonkajšieho vplyvu, na čom sa podieľa aj štýl, ktorý podporuje mieru interiorizácie.

Pri odbornej reflexii inkluzívnosti v komunikácii v našom príspevku zohľadňujeme, že širšie chápaná inkluzívna komunikácia zahŕňa aj typy rečových interakcií, v ktorých zámary môžu byť v rozpore so sociálnymi cieľmi v komunikácii a inkluzívny štýl slúži ako kompenzačný mechanizmus na neutralizáciu sociálnej ujmy. Inkluzívny štýl chápeme ako taký spôsob komunikácie a používania jazykových prostriedkov, ktorý je v súlade s požiadavkou, aby sa žiadny z aktérov komunikácie necítil vylučovaný, znevýhodnený, znevažovaný či obmedzovaný. Cieľom tohto príspevku je podať výklad inkluzívnej persúázie z lingvistického hľadiska s demonštráciou vybraných jazykových a komunikačných aktov,¹⁰ ktoré sa podieľajú na inkluzívnej štylizácii persúazívnych prejavov. Samotný atribút inkluzívny invokes nazeranie na komunikáciu z hodnotového hľadiska (ak je komunikácia s prívlastkom inkluzívna žiaduca, preferovaná, na aké hodnoty je viazaná?). Inkluzívnu komunikáciu (a špecifickejšie inkluzívnu persúáziu) v príspevku vykladáme ako prípad hodnotovej komunikácie.

2. INKLUZÍVNA PERSUÁZIA V DOTERAJŠÍCH VÝSKUMOCH

Spojenie inkluzívna persúázia sa využíva v odbornej literatúre opisne a primárne sa spája s rétorickou úlohou inkluzívnych výrazov ako *spoločne*, *vzájomne*, *bok po boku*, gramatických foriem (napríklad využívanie inkluzívneho plurálu *konajme*, *budme*, *my*, *náš*), ktoré sugerujú spoločnú perspektívu či dokonca identitu persúadéra a recipienta (porov. Ta – Boyd – Seraj et al. 2022). Rečník v nich realizuje inkluzívnosť na rovine jazykového štýlu (používanie jazykových znakov), ktorého účinok spočíva v solidarizačnom efekte, vo vyvolaní dojmu, že adresát a persúadér zdieľajú rovnaké názory, pohľad na svet, spoločný cieľ. Tieto prostriedky umožňujú podsúvanie súhlasného stanoviska a uľahčujú rozhodnutie ku kolektívnemu činu. Porovnajme príklad zo záverečného apelu rečníckeho prejavu vysokoškolského pedagóga: *Nemlčme. Budme slobodnejší, sebavedomejší a smelší, zdvih-nime hlavy. Konajme tak, aby na nás naši študenti mohli byť hrdí, verejnost' nás vnímala ako relevantný hlas, politici sa naučili rešpektovať náš názor a potom ich už nikdy ani nenapadne dávať nám dobré rady, kedy, ako a za čo môžeme štrajkovať* (porov. Slobodník 2016). Inkluzívna rétorika na úrovni jazykového štýlu sa realizuje aj výberom kolektívnych oslovení (porovnajme príklady oslovení z rečníckych prejavov politikov: *vážení priatelia*, *milé Slovenky a milí Slováci*), ktorými persúadér vytvára dojem, že reč je práve o adresátovi, počíta s ním a začleňuje ho

¹⁰ Jazykovými aktami rozumieme v duchu tradičnej štylistiky výber a usporiadanie jazykových prostriedkov s istou štylistickou hodnotou, ktoré vedie napr. k emocionalizácii, eufemizácii, metaforizácii, intelektualizácii a pod. Komunikačnými aktami rozumieme aktivity vykonané v komunikácii, napr. oslovenie, uznanie, pochvala, pozdrav, súhlas a pod.

do kolektívu podobne uvažujúcich ľudí. Tieto prostriedky predstavujú inkluzívne výrazové toposy ako súčasť jazykového štýlu. Môžu podporovať inkluzívnosť v komunikácii, avšak máme na pamäti, že inkluzívny jazykový štýl nevytvára isté znaky, ale – mikovsky povedané – spojený dojem (Miko 1989) navrstvujúci sa na ich kombináciu v istom kontexte, kde sa vnímajú ako inkluzívne. Tieto výrazové toposy tak sami osebe môžu byť uplatnené aj tak, že odporujú kritériám inkluzívnosti, ak sú použité v rozpore s požiadavkou rovnosti (implikujú, že „my sme viac ako tí druhí“), solidarity (prispievajú k polarite spoločnosti na „našich a tých druhých“) a slobody (ak sú formou nepriameho donucovania a podmieňujú príslušnosť k istému kolektívu želaným postojom).

Iný pohľad na inkluzívnu persváziu ponúka pojem *inkluzívny apel* v koncepcii J. Dolníka (2025), odkazujúci nie na jazykovú, ale na komunikačnú stránku persvázie. Podľa autora môže byť inkluzívny len taký apel, ktorý je pozbavený viazanosti na mocenské potreby persvádera a presadzovanie vlastného presvedčenia i za cenu nátlaku. V tom zmysle sa vylučuje s poňatím presvedčovania ako súboja, v ktorom ide o výhru; inkluzívne presvedčovanie nestavia aktérov do rolí víťaza a porazeného, ale zohľadňuje potrebu egalitnej empatie. Podľa J. Dolníka „atribút *egalitná* (empatia) vyzdvihuje, že ide o prevzatie perspektívy koaktéra, z ktorej vníma, prežíva spôsob komunikácie so zreteľom na jeho právo na rovnosť – egalitné právo – a slobodu konania aj v danej komunikácii“ (Dolník 2025, s. 551). Inkluzívny apel teda vylučuje egocentricky orientovaný typ persvázie, ktorým sa rozumie na seba zamerané presvedčovanie, pri ktorom zisk z presvedčovania sa týka len presvedčovateľa (Grác 1985, s. 227), zatiaľ čo úlohou recipienta je stotožniť sa s cieľom persvádera, spravidla v mocenskej pozícii. Popri egocentrickej persvázii vyčleňuje J. Grác noscentrické presvedčovanie kompatibilné s inkluzívnym apelom. Pri ňom sa konfliktné záujmy persvádera a recipienta považujú za spoločný problém, na ktorého riešení sa podieľajú obaja a v procese presvedčovania uznáva persváder legitimitu tak svojho, ako i partnerovho záujmu (porov. Grác 1985, s. 229). Psychológ pripomína, že „aj pôvodne egocentricky orientované presvedčovanie možno zmeniť na noscentrické, ak nebude presvedčovateľ hľadiť iba na seba, ale ukáže, ako jeho záujem súvisí so záujmom presvedčovaného“ (ibid.). Týmto komunikačným štýlom dosiahne, že recipient nemusí aktivovať svoj obranný mechanizmus, chrániac svoju autonómnosť, slobodu rozhodovania a rovnocennú pozíciu v presvedčovacom procese. Ako upozorňuje teoretik persvázie J. Grác, znamená to, že protiargumenty adresáta ako reakcia na argumenty persvádera nemajú hodnotu obrannú, ale v procese kooperácie sa podieľajú na prestavbe pôvodných názorov, postojov a presvedčení presvedčovateľa (Grác 1985, s. 42). Noscentrické presvedčovanie podporuje prijatie apelu prežívané ako autentické, teda podporené vlastným presvedčením adresáta, že je pre neho prínosné a neohrozuje sa ním jeho vlastná autonómia a sloboda rozhodnutia.

Pojmy *noscentrické presvedčovanie* a *inkluzívny apel*, legitimizujúce náš koncept *inkluzívnej persvázie*, sú v polemickom vzťahu so záverom G. Lakoffa

a M. Johnsona (2002). Tí tvrdia, že všetky racionálne či iracionálne spory a argumentácie (či už v podobe akademických polemík, mediálnych debát či bežných domácich hádok) sú i v najideálnejšom prípade koncipované na pozadí znalosti fyzického boja a skúsenosti s ním. Autori vyvodzujú tento záver z postulátu o existencii kultúrnej ukotvenej konceptuálnej metafory *argumentácia je vojna* (Lakoff – Johnson 2002) a v tejto optike aj zdvorilostné jazykové štylizácie orientované na zachovanie pozitívnej tváre v polemike (napr. *autor poskytuje isté podnetné fakty, aj keď...*; *vo svojom podnetnom príspevku ste...*; *váš postoj je síce správny, ale...*¹¹) autori nazývajú hodnotiaco ako lichotenie, vyhýbanie sa spornej otázke či vyjednávanie (Lakoff – Johnson 2002, s. 82) a genézu hľadajú v línii iracionálneho sporu vedúcej k pôvodnému východisku vo fyzickom zápase (Lakoff – Johnson 2002, s. 83). Platnosť daného predpokladu relativizuje skutočnosť, že je deduktívne vyvedený z existencie konceptuálnej metafory, ktorá je sama osebe heuristickou fikciou, bez verifikácie toho, či zodpovedá kognitívnej realite. Takéto chápanie presvedčovania, konceptualizované prostredníctvom metafory boja, nesporne ovplyvňuje do istej miery naše správanie v situácii názorovej výmeny. Tá však má, zdá sa, aj konkurenčnú konceptualizáciu názorovej výmeny, a to metaforu stavby (porov. spojenie *konštruktívna debata* s podporou sémanticky príbuzných lexém ako *upevňovanie presvedčenia*, *základňa pre spoločné uvažovanie*, *nadstavba*, *výstavba argumentácie*, ktorými sa odkazuje ku konštrukcii a základom a sprítomňuje sa predstava stavby). Jej inkluzívny potenciál spočíva v tom, že implikuje spájanie, spoluprácu, tvorbu, obnovu a možnosť zapojenia druhého do procesu.

3. INKLUZÍVNA PERSUÁZIA AKO PRÍPAD HODNOTOVEJ KOMUNIKÁCIE

Samotná skutočnosť, že inkluzívny jazyk a spôsob komunikácie je odporúčaný, žiaduci, preferovaný, nabáda nazerať na inkluzívnu komunikáciu (a na komunikáciu vôbec) ako na hodnotový proces. Pri hodnotovom výklade komunikácie je podľa F. Mika základnou otázkou, čo tvorí hodnotu sprostredkovanú komunikáciou (Miko 1982, s. 59). Náš výklad inkluzívnej persuázie ako hodnotovej komunikácie usmerňuje aj ďalšie otázky: Aké hodnoty riadia komunikačné správanie aktérov? Ako sa hodnotovo ovplyvňujú subjekty prostredníctvom komunikácie?

Tak ako v umeleckej literatúre tvorí hodnotu sprostredkovanú komunikáciou umelecký obraz ako dôsledok estetickéj hodnoty, ktorú v tvorivom procese nadobúda (Miko 1982, s. 59), analogicky sú napr. v školskej komunikácii touto sprostredkovanou hodnotou poznatky ako dôsledok komunikácie hodnotovo orientovanej na vzdelanosť, v hre je to zábava ako dôsledok komunikačného správania riadeného hodnotami pohody a oddychu, v presvedčovaní je touto hodnotou sprostredkovanou

¹¹ Príklady sú prevzaté z citovanej práce *Metafory, ktorými žijeme* (Lakoff – Johnson 2002, s. 82).

vd'aka komunikácii uistenie (o pravdivosti, správnosti, vhodnosti niečoho), na základe ktorého sa môže človek ďalej rozhodnúť a konať. Pravda, každá komunikačná udalosť je mnohotvárna (má viacero dimenzií, pripomeňme si známy štvoraspektový model stvárňujúci komunikáciu ako priesečník vecnej, sebareprezentačnej, apelovej a vzťahovej dimenzie, porov. Schulz von Thun 2005) a okrem dominantnej hodnoty sa v nej realizujú aj ďalšie. Tak potom v školskej komunikácii sú okrem poznatkov (vecný aspekt) hodnotovo viazaných na vzdelanosť tou vytváranou hodnotou aj sebavedomie, sebaúcta a dôstojnosť žiaka získané takou komunikáciou zo strany učiteľa, ktorá je vo vzťahovom aspekte hodnotovo orientovaná na uplatňovanie rešpektu a posilňovanie zodpovednosti (tzv. demokratický štýl v pedagogických veciach, porov. Nevolová – Nováčková 2020). V persúzii môže byť touto pridanou hodnotou viazanou na sebareprezentačný aspekt moc jednotlivca, a naopak hodnotou viazanou na vzťahový aspekt je to sila, jednota či spoločná moc (ak sa presvedčenie buduje v Rosenbergerovej optike nie ako „moc nad niekým“, ale ako „moc s niekým“, porov. Rosenberg 2019).

V koncepcii F. Mika sa prítomnosť hodnôt spája s pragmatickým aspektom komunikátu – schopnosťou pôsobiť operatívne či mobilizačne na príjemcu a viesť ho k akcii (smerom navonok) či zmene (vo vnútri osobnosti) (Miko 1982, s. 62 – 64). Pod vplyvom hodnôt obsiahnutých v komunikáte totiž nastáva ono pohnutie, keď tieto hodnoty rezonujú v potrebách a záujmoch osobnosti.¹² F. Miko predpokladá, že hodnotové centrum je ako jedno zo psychických centier v priamom a najbližšom vzťahu s emočným centrom (Miko 1982, s. 64 – 66). Úzka viazanosť hodnôt na emotívnosť sa potvrdzuje v tom, že emócie sú prvou konkrétnou inštanciou, cez ktorú evidujeme hodnoty: cez pocity príjemnosti a nepríjemnosti sa registruje potreba nedostatku niečoho a nutnosť jej uspokojenia: napríklad cez pocity smútku, hanby, nenávisťi či hnevu z diskriminačnej, ponížujúcej, nátlakovej a inej nerešpektujúcej komunikácie (ktorej je subjekt aktérom alebo pozorovateľom) sa eviduje potreba nápravy v podobe takej komunikácie, ktorá eliminuje citové zážitky negatívnej hodnoty. Ako tvrdí Miko, „hodnotová inštancia je vlastne zovšeobecnením citových skúseností“ (Miko 1982, s. 66).

Závažné v takomto výklade je, že hodnotové centrum nie je len vecou jednotlivca, ale má tak svoje spoločenské východisko, ako aj spoločenské vyústenie. Človek je nositeľom hodnôt ako individuálny, ale aj ako spoločenský subjekt a každé

¹² F. Miko pri výklade hodnôt vychádza zo psychologickéj teórie osobnosti, podľa ktorej konanie človeka (aj rečové konanie) je záujmové – motivujú ho potreby a záujmy formujúce hodnotové centrum, existujúce ako jedno zo psychických centier, z ktorých najbližšie a v priamom vzťahu k nemu sú emočné centrum, kognitívne centrum a akčné centrum (Miko 1982, s. 64 – 66). Tak aj chápanie hodnôt je subjektové – povahu hodnôt možno pochopiť len zo systému osobnosti, lebo ako zovšeobecnenia skúseností s objektmi vstupujú hodnoty do subjektu a následne motivujú jeho správanie (Miko 1982, s. 65). Hodnotu pritom chápe Miko ako „schopnosť objektu uspokojovať isté ľudské, a teda spoločenské potreby“ (Miko 1982, s. 65).

spoločenstvo, či už ide o spoločenstvo rozmerov záujmovej skupiny, národného spoločenstva, kultúrneho či historického spoločenstva, sa riadi nejakými hodnotami (Janoušek 1968, s. 113). Každé spoločenstvo má zároveň charakteristický spôsob komunikácie, v ktorom sa prejavujú a reprodujú aj tieto hodnoty. Štýly existujúce v spoločnosti vyplývajú z jej hodnotového nastavenia a hierarchie hodnotového systému. Komunikácia špecifikovaná ako inkluzívna je spôsob komunikácie viazaný na hodnoty demokratickej liberálnej spoločnosti, ktorá stavia do popredia hodnoty ako sloboda, tolerancia, rovnosť, solidarita a zároveň spomínaný silný apel na takéto spôsoby komunikácie vo verejnom diskurze napovedá, že tieto hodnoty sú na vrchole hierarchie dôležitosti a prejavy ich absencie sa vnímajú ako hodnotový deficit. Implikátom tohto silného apelu na inkluzívnu (aj rešpektujúcu) komunikáciu je aj skutočnosť, že používatelia jazyka s kompetenciou uspokojovať inkluzívne potreby sa hodnotia ako lepší. Uplatňovanie inkluzívnej komunikácie sa potom zároveň vníma ako prostriedok nápravy hodnotového deficitu u jednotlivcov i v spoločnosti (konkrétnym dôsledkom tohto hodnotového deficitu môže byť nerovnosť šancí, nespravodlivosť, diskriminácia, verbálne násilie a pod.). Práve v tejto perspektíve sa jednotlivé komunikačné interakcie javia ako naplňujúce a kultivujúce, resp. nenaplňujúce či narúšajúce hodnotový systém v aktuálnych životných podmienkach spoločnosti, ktorá sa charakterizuje ako liberálna, participačná, egalitná, solidárna, emancipovaná a humanizačná (Dolník 2025). Dôsledkom je, že aj v tradične nastavenom asymetrickom vzťahu (napríklad lekár – pacient, učiteľ – žiak, úradník – občan) sa uplatňovanie princípov inkluzívnej komunikácie požaduje „zdola“. Edukantmi v procese kultivácie v zmysle inkluzívnej štylistickej praxe tak majú byť samotné authority (učitelia, lekári, úradníci). Pri ich sociálnej role sa v súlade s univerzálnou ideológiou inkluzívnosti stáva inkluzívny štýl súčasťou obligatórných očakávaní (teda takých, pri nesplnení ktorých môžu byť sankcionovaní).¹³

V súvislosti s nazeraním na persúáziu z hľadiska inkluzívnosti je otázka hodnôt dvojstupňová:

1. Jednu úroveň predstavuje skutočnosť, že ak pripíšeme persúázii atribút inkluzívna, potom platí, že má byť realizovaná spôsobom, ktorý je v súlade s vyššie

¹³ Sankcie v prípade porušenia očakávaní môžu predstavovať napríklad negatívne hodnotenia v internetových recenziách či anketách, porovnajme hodnotenie lekárky jej pacientkou, ktoré uvádzame v pôvodnom znení: „...beriem od nej kartu prec. Nie je ochotna odpovedať na otázky a dokonca si cloveka ani vypocut! ... a ked som jej chcela vysvetlit, aky to ma priebeh a ci je to nutne, tak mi vynadala, ako si dovolujem jej protirecit, ci si myslim, ze lekari su debily a podobne...Druhykrat som sa spytala, ci caste sono na zaciatku tehu neskodi, tak mi tiez vynadala, kolko ona studovala a aku ma ona prax a keby som verila, co robi, tak by som sa nepytala a ked sa mi nepaci, nech si zoberiem kartu...este pourazala moje vzdelanie, Matfyz je prd, ona sa nehra s cisielkami ako ja, ale robi dolezitejsiu pracu a proste hroza :((((Uplne ma dojala a potom mi este vynadala, preco mi idu slzy, ze ona ma odnauci plakat, ze pri nej plakat nebudem a podobne.....takze zaverom iba jedno: NEODPORUCAM JU!)...“ . Dostupné na: <https://www.modrykonik.sk/forum/porodnice-a-doktori/mudr-emilia-kollarikova-ake-s-nou-mate-skusenosti/> [cit. 20. 3. 2025].

uvedeným hodnotovým nastavením spoločnosti, a teda spoločenskými hodnotami slobody, tolerance, rovnosti či solidarity. Dobrovoľnosť, zúčastnenosť a zainteresovanosť ako základné predpoklady presvedčovania, ktoré formuloval J. Grác (1985, s. 32), sú v absolútnom súlade s týmito hodnotami: v princípe dobrovoľnosti je ukotvená požiadavka realizácie presvedčovania takým spôsobom, aby bolo rozhodnutie slobodné a bez nátlaku; princíp zúčastnenosti riadi presvedčovanie takým spôsobom, aby aktéri vzájomne a rovnocenne participovali na tvorbe presvedčenia s uplatnením egalitnej empatie; princíp zainteresovanosti predpokladá uplatňovanie takého spôsobu presvedčovania, pri ktorom sa vychádza z autentických potrieb a záujmov presvedčovaného. Úlohou aplikačnej sféry je kultivovať štylistickú prax v rôznych druhoch persuzívnych interakcií (odborných polemikách, politických debatách, mediálnych rozhovoroch, bežných výmenách názorov) v duchu týchto zásad.

2. Ďalšiu úroveň relevantnú pre výklad persuzívnej komunikácie z hodnotového hľadiska predstavuje skutočnosť, že persuázia je definovaná ako racionálno-hodnotové ovplyvňovanie (Grác 1985) a s tým súvisí otázka, na aké hodnoty sa apeluje pri presvedčovaní. Pri presvedčovaní, ktorého súčasťou je uisťovanie, istý jav nielen spoznávame (gnozeologický aspekt presvedčovania), ale i hodnotíme (axiologický aspekt presvedčovania). Znamená to, že argumenty majú nielen racionálnu povahu, ale predstavujú dôvody založené na hodnotách jedinca či spoločnosti (zdraví, rodine, bezpečnosti, slobode, zábave, vzdelaní, životnom prostredí a iných, ktoré sú podstatné pre aktérov). Tak môžeme sledovať, že na presvedčení časti súčasnej mladej generácie „lepšie je nemať deti“¹⁴ sa významne podieľajú dôvody založené na ekologických hodnotách (vychádzajúc z reprezentatívneho článku¹⁵, argumentácia je založená približne na nasledovnej logike: každý človek vytvára emisie, mať dieťa znamená ďalšiu záťaž pre životné prostredie a planétu, mať deti je teda neekologické a ak nám záleží na životnom prostredí, tak je lepšie nemať deti).

Hodnoty patria i medzi základné faktory vytvárajúce rezistenciu pri presvedčovaní (tzv. antiinkluzívne faktory, porov. nižšie). Hodnotová orientácia recipienta sa môže značne odlišovať od hodnotovej orientácie persuadéra, a tak hodnota, na ktorej sú založené dôvody v argumentácii, môže byť pre neho menej významná až bezvýznamná, potom aj dôvody uvádzané pri presvedčovaní sú vyhodnotené ako slabé a samotná argumentácia je neúčinná. Tak v dileme, či mať alebo nemať deti, by v perspektíve generácie starých rodičov boli pravdepodobne argumenty viazané na ekologické hodnoty vnímané ako menej relevantné, pretože pre toto spoločenstvo by bola hodnota životného prostredia menej významná ako hodnota rodiny či rodu. Presvedčovanie o správnosti postoja nemať deti a zdôvodňovanie hodnotovým systémom persuadéra (kde je životné prostredie na vrchole hierarchie hodnôt) by tak bolo neúčinné. Ako ozrejmuje teoretik persuázie, v takom prípade je vhodné využiť pri

¹⁴ Ako to dokladá napríklad i zrod hnutia „BirthStrikers“.

¹⁵ Porov. Rumanková 2021.

persuázii *sprostredkujúcu hodnotu* (v teórii persuázie sa hovorí aj o vytypovanej hodnote, porov. Grác 2004, s. 33). Podmienkou je, že táto hodnota z aspektu persuadéra neodporuje hodnotovému zázemiu stanoviska presadzovaného persuadérom (teda ekologickým hodnotám), ale zároveň z aspektu recipienta je sprostredkujúca hodnota významnejšia ako pôvodná hodnota, na ktorú sa persuadér odvolával a zároveň je i významnejšia ako hodnota obsiahnutá v pôvodnej argumentácii recipienta (rodina). Pravda, pri identifikácii sprostredkujúcej hodnoty je potrebné vychádzať zo znalosti hodnotového zamerania konkrétnych aktérov interakcie.

4. ANTIINKLUZÍVNE FAKTORY V PRESVEDČOVANÍ A ICH PREKONÁVANIE

Plodným momentom pre uvažovanie o momente inkluzívnosti v persuázii je, že obsahuje moment rezistencie spojený s odlišnými názorovými stanoviskami aktérov. Súčasťou presvedčovania je prekonávanie „odporu“ na strane recipienta, ktorý sa prejavuje pochybovaním, kritikou, nesúhlasom a pod. Moment rezistencie je nevyhnutným predpokladom presvedčovania, je to „spúšťač“ procesu presvedčovania, ktorého cieľom je zmena stanoviska recipienta a prechod od rezistencie k stotožneniu. Názorové rozdiely a s tým spojený psychologický moment vzdoru sú jednak existenčným predpokladom persuázie, jednak základným antiinkluzívnym faktorom. Persuázivna komunikácia potom apriori navodzuje potrebu inkluzívneho štýlu, ak má byť úspešná (a ak má byť adresát autenticky presvedčený, nie donútený k prijatiu opačného stanoviska).

Antiinkluzívne faktory sú spravidla pri persuázii dvojakej povahy. Jednu skupinu tvoria antiinkluzívne faktory, ktoré sú také silné, že spôsobujú absolútnu rezistenciu a presvedčovanie „nemá zmysel“ – komunikační aktéri zotrávajú pri dvoch protichodných stanoviskách, ktoré vedú buď k záveru „rešpektujem tvoj názor a ja mám svoj“ alebo k ďalším konfrontáciám. Takéto antiinkluzívne faktory spôsobujúce absolútnu rezistenciu môžu byť viazané na predmet presvedčovania (svetonázorové otázky, oblasť viery, vkusu či estetického cítenia), na osobnosť persuadéra (jeho virolomnosť) či na vnútorný svet recipienta (nedôvera, antipatia až nenávisť voči persuadérovi). Neprekonateľným antiinkluzívnym faktorom je i fundamentalizmus – zámerné zotrvanie na stanovisku založenom na dogmatických formuláciách. Percipient sa drží utkvelej predstavy, zotráva na niečom ako na jedinej a trvalej pravde, často bez vnútorného odôvodnenia.

Iné antiinkluzívne faktory môžu len sťažovať proces presvedčovania, nespôsobujú však absolútnu rezistenciu. Okrem názorových rozdielov tvoriacich vecný aspekt persuázie a vyššie spomenutých hodnôt ako súčasti psychického sveta aktérov ide o ďalšie faktory spojené či už s osobnosťou aktérov, ako je ego persuadéra a recipienta (orientácia na víťazstvo a potreba prevahy, na druhej strane obrana vlastnej autonómie), nekonformnosť či negativizmus osobnosti recipienta; ďalej ide o fakto-

ry spojené so vzťahovým aspektom, ako je sociálna hierarchia (kultúrne je zaužívané ako legitímne vnímať v role persuadéra osobu s vyšším statusom a, naopak, pociťuje sa istá nevhodnosť prijať rolu persuadéra v spoločensky nižšom postavení), nedôvera v persuadéra (spôsobená jeho slabým étosom či predsudkami voči nemu) a i. Napokon antiinkluzívnym faktorom môže byť i situácia, v ktorej sa presvedčovanie odohráva; ako uvádza J. Grác (1985, s. 207), psychologické výskumy dokazujú, že v situácii bežnej výmeny informácií podlieha človek väčšmi ovplyvňovaniu ako v situáciách nastavených persuazívne či marketingovo, v ktorých je kritickejšie naladený. V prípade druhej množiny faktorov pôsobiacich antiinkluzívne sa v procese persúázie uplatňujú interakčne zaužíte jazykové prostriedky a komunikačné postupy, ktoré pomáhajú rezistenciu prekonávať a urobiť apel prijateľným. Keďže, ako bolo naznačené vyššie, presvedčovanie je komunikačným aktom, ktorý z hľadiska zámerov nepodporuje vzťahové ciele interaktantov (pretože naruša možnosť slobodnej voľby adresáta a spôsobuje psychologický diskomfort), prekonanie tejto disonancie sa dosahuje jazykovými prostriedkami a komunikačnými postupmi konvenčne spätými s komunikačnými interakciami z pólu sociálne najprijateľnejších. O tom, ktoré komunikačné akty sú v medziľudskej interakcii príjemcom vnímané ako najprijateľnejšie a, naopak, ktoré ako najmenej akceptabilné, nám poskytuje dobrý obraz sociologický model známy ako Balesova schéma (Janoušek 1968, s. 72). Tá hierarchizuje druhy jazykových interakcií do 12 kategórií podľa zámerov, pričom sa ukazuje, že najprijateľnejšie sú tie, ktoré sú orientované na vzťahovú dimenziu s pozitívnym účinkom:

1. prejavuje sa v nich *solidarita*, zvyšuje sa status druhého, pomáha sa druhému, druhý sa oceňuje;
2. prejavuje sa v nich *uvolnenie*, žartovanie, spokojnosť;
3. prejavuje sa v nich *súhlas*, porozumenie a uznanie názoru druhého.

Naproti tomu najmenej prijateľné sú tie interakcie, ktoré sú orientované na vzťahovú dimenziu s negatívnym účinkom:

1. prejavuje sa v nich *nesúhlas*, pasívne odmietnutie;
2. prejavuje sa v nich *napätie*, únik;
3. prejavuje sa v nich *antagonizmus*, zhoršuje sa postavenie ostatných, obraňuje či presadzuje sa vlastné ego.

Medzi týmito sú umiestnené apelovo orientované komunikačné akty, ako napr. návrh, vyjadrenie názoru, usmernenie, alebo naopak žiadosť o usmernenie, prosba o vyjadrenie názoru či návrhu riešenia problému.

Možno pozorovať, že inkluzívny účinok v persuazívnych interakciách rôzneho druhu sa zvykne dosahovať interakčne zaužitými jazykovými aktmi (JA), ktoré sú konvenčne späté s komunikačnými aktmi (KA) pochádzajúcimi zo sociálnych interakcií z pólu najprijateľnejších. Tu ilustračne uvedieme niektoré z nich:

- KA prejav solidarity (JA: *ide nám o spoločnú vec, máme rovnaký cieľ; v konečnom dôsledku nám ide o spoločné dobro*)
- KA prejav uznania (JA: *oceňujem vašu odbornosť; vaša angažovanosť v tejto veci je obdivuhodná; oceňujem, čo ste doteraz dosiahli*)
- KA uvoľnenie (JA: *môžeme byť spokojní; môžeme si pogratulovať*)
- KA súhlas, často intenzifikovaný (JA: *zhodneme sa v tejto veci; absolútne s vami súhlasím v tomto bode*)
- KA prejav porozumenia (JA: *rozumiem tomu, čo mi chcete povedať, aj keď mám iný postoj*)
- KA ponechania priestoru a autonómie (JA: *rád si vypočujem váš názor; každý má právo vyjadriť sa; som zvedavá na tvoj pohľad na vec; ja vám neberiem váš názor; nechcem ťa presviedčať*).

Uvedené príklady predstavujú interakčne zaužívané jazykové a komunikačné akty, ktoré sa osvedčili v persuzívnej komunikácii na navodenie komunikačnej empatie, komunikačnej slobody a komunikačnej egalitety (tá nepredpokladá sociálnu egalitu). Tento jav vnímame ako prípad metaforizácie. Pri nej výrazové prostriedky (JA), ktoré sa vzťahujú na doslovne solidarizačné, akceptačné a afirmatívne komunikačné akty, sa prenesú na komunikačné akty vyznačujúce sa disonanciou ilokučných a vzťahových cieľov, a to s cieľom vzťahovej kompenzácie a inkluzívneho účinku. Tento typ metafory predstavuje prenos komunikačného účinku, preto budeme používať pracovne termín *komunikačná metafora*. Tieto metafory sú aktualizátormi solidarizačných účinkov a, naopak, neutralizujú konflikt ako inherentnú súčasť persúázie. Jazykové akty (ktoré sú zároveň výrazové toposy) spojené s komunikačnými aktami uznania a súhlasu (čiastkového súhlasu) situované v úvode persuzívnej interakcie podporujú šancu na úspešnosť presvedčovania, pretože nimi nadviažeme na osobné potreby a stanovisko recipienta, čím sa recipient stáva prístupný, otvorený ďalšej argumentácii (na rozdiel od priameho odmietnutia stanoviska, ktoré vedie k obrane). Tieto výrazové toposy podporujú neutralizáciu ďalších antiinkluzívnych faktorov (napríklad výrazový topos *nechcem ťa presviedčať* zároveň neutralizuje presvedčovací rámec komunikačnej situácie; výrazový topos *každý má právo vyjadriť sa* zároveň neutralizuje sociálnu hierarchiu ako antiinkluzívny faktor). Avšak na to, aby sa hodnotili ako jednotky inkluzívneho štýlu (teda také, ktoré skutočne zabezpečujú, že komunikácia je napriek apelu vnímaná ako slobodná a egalitná, nie len kváziinkluzívna – naoko), je potrebné, aby úroveň jazykového štýlu korelovala s odklonom od egocentrickosti a dôrazom na postupy podporujúce zúčastnenosť. V spôsobe komunikácie sa pri takýchto interakciách predpokladá neutralizácia sebaaprezenačného aspektu v komunikácii motivovaného egom ako najvýraznejším antiinkluzívnym faktorom.

Obdobnou komunikačnou metaforou s inkluzívnym účinkom je v persuzívnej komunikácii aj interogatívna gramatická forma (otázka) zastupujúca imperatívnu formu (rozkaz) ako priamy prostriedok apelu. Ego ako základný antiinkluzívny fak-

tor sa pri týchto dvoch odlišných gramatických formách vety zvyrazňuje, resp. potláča. Pri požiadavkách a rozkazoch sa uplatňujú potreby žiadajúceho, pri pýtani (ak je vo forme otázky) sa berú do úvahy aj potreby toho druhého. Tento efekt sa v persúazii využíva tak, že metaforickým využitím interrogatívnej formy (napr. pri metodike riadeného opytovania známeho už zo sokratovskej maieutiky ako umenia klásť v dialógu otázky tak, aby sa adresát dovedol k správne mu názoru) sa podporuje participatívnosť, zainteresovanosť presvedčovaného a prežívaná autenticita presvedčenia získaného na základe dôvodov, ktoré si formuluje recipient ako odpovede na položené otázky sám.

5. ZÁVER

V príspevku vychádzame z faktu, že persúázia inherentne zahŕňa moment rezistencie spojenej s odlišnými názorovými stanoviskami aktérov. Tento vzdor sa môže buď prehlbovať, čo vedie k polarite, alebo prekonávať, čo vedie k solidarite. V jednom aj druhom prípade hrá štýl ako spôsob komunikovania a selekcie jazykových prostriedkov kľúčovú úlohu. V príspevku nás zaujímali možnosti a podmienky uchopenia persúazie ako typu inkluzívnej komunikácie, v ktorej sa žiadny z aktérov necíti znevažovaný, donucovaný a nerešpektovaný. Presvedčovanie je komunikačným aktom, ktorý sa dá realizovať inkluzívne. Odhliadnuc od špecifik dialogických persúazívnych žánrov (polemík, debát) v rôznych komunikačných sférach (vo vede, publicistike, politike, v domácom prostredí), kultivácia štylistickej praxe v zmysle inkluzívnosti má smerovať k posilňovaniu noscentrického typu presvedčovania na úkor egocentrickej persúazie so zodpovedajúcimi jazykovými a komunikačnými aktami, podporujúcimi komunikačnú slobodu, komunikačnú egalitu a komunikačnú empatiu. K tomuto smeruje vo svojich úvahách aj J. Findra, keď upozorňuje, že štylistika sa mylí, keď v zajatí etymológie charakterizuje polemiku ako útočný rozhovor, ostrý výmenu názorov, bojovú obranu vlastného stanoviska a ostrý útok proti inému stanovisku (Findra 2008, s. 257), pri ktorom sa uplatňuje expresívnosť, invektívnosť a siláckosť výrazu (Findra 2008, s. 258 s odkazom na J. Mistríka). Inkluzívna komunikácia zároveň nemá odporovať princípom korektnej komunikácie. Tak sa aj tu musí uplatňovať akomodačno-asimilačná rovnováha ako základný princíp korektnej komunikácie založenej na vzájomnom prispôsobovaní sa aktérov. To okrem iného značí, že rešpektovanie potrieb, pocitov a prání druhej osoby má byť v rovnováhe s podnecovaním otvorenosti pre problematizovanie postoja a ponuky iných perspektív.

Bibliografia

DOLNÍK, Juraj (2025): Koncepcia inkluzívneho štýlu a oporné pojmy jeho opisu. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 76, č. 3, s. 543 – 557.

FINDRA, Ján (2008): Problém polemiky. (Na okraj lingvistických polemík). In: S. Mislovičová (ed.): *Jazyk a jazykoveda v pohybe*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 256 – 266.

GRÁC, Ján (1985): *Persuázia. Oplyvňovanie človeka človekom*. Martin: Osveta. 376 s.

GRÁC, Ján (2004): Osobitosti presvedčenia ako uistenia vo výchovnom procese. In: *RAN (Radosť a nádej). Spoločensko-duchovná revue*, roč. 7, č. 1, s. 26 – 35.

HORVÁTH, Miloš (2025): Inkluzívny potenciál komunikačno-slohovej výchovy. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 76, č. 3, s. 636 – 644.

CHRASTOVÁ, Dominika (2023): Jazykovedkyňa Molnár Satinská: Keď sa ľudia cítia v jazyku bezpečne a prijato, dokážu sa sústrediť na iné výkony. In: *Hovorme o sebe s rešpektom. Sprievodca jazykom prijatia*. Bratislava: Milk, s. 60 – 73.

JANOUSEK, Jaromír (1968): *Sociální komunikace*. Praha: Nakladatelství svoboda. 176 s.

KAZHARNOVICH, Maryna (2025): Kváziinkluzívne komunikačné správanie ako novodobý trend. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 76, č. 3, s. 600 – 618.

LAKOFF, George – JOHNSON, Mark (2002): *Metaforý, ktorými žijeme*. Prekl. M. Čejka. Brno: Host. 282 s.

LEECH, Geoffrey (2005): Politeness: Is there an East-West divide? In: *Journal of politeness research. Language, behaviour, culture*, roč. 6, č. 2, s. 167 – 206.

MIKO, František (1972): *Malý výkladový slovník výrazovej sústavy*. Nitra: Pedagogická fakulta v Nitre. 20 s.

MIKO, František (1982): *Hodnoty a literárny proces*. Bratislava: Tatran. 376 s.

MIKO František (1989): *Aspekty literárneho textu*. Nitra: Ústav jazykovej a literárnej komunikácie Pedagogickej fakulty v Nitre. 206 s.

NEVOLOVÁ, Dobromila – NOVÁČKOVÁ, Jana (2020): *Respektovať a byť respektovaný*. Praha: Peoplecomm. 367 s.

ORGOŇOVÁ, Oľga (2023): Koncept inkluzívneho komunikačného štýlu na ceste k inkluzívnej stylistike. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 74, č. 2, s. 509 – 520.

ROSENBERG, Marshall B. (2019): *Nenásilná komunikácia a moc. V inštitúciách, spoločnosti i rodině*. Praha: Portál. 152 s.

SCHULZ VON THUN, Friedemann (2005): *Jak spolu komunikujeme? Překonávání nesnází při dorozumívání*. Praha: Grada. 197 s.

TA, Vivian P. – BOYD, Ryan L. – SERAJ, Sarah et al. (2022): An inclusive, real-world investigation of persuasion in language and verbal behavior. In: *Journal of Computational Social Science*, roč. 5, s. 883 – 903.

VYBÍRAL, Zbyněk (2009): *Psychologie komunikace*. Praha: Portál. 320 s.

Internetové zdroje

25 tipov na používanie inkluzívneho a rešpektujúceho jazyka vo výučbe. Univerzita Komenského v Bratislave, 2023. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/veda/projekty/Rodova_rovnost_na_UK/Na_stiahnutie/25_tipov_na_pouzivanie_respektujuceho_jazyka.pdf [cit. 10. 11. 2025].

Hovorme o sebe s rešpektom. Sprievodca jazykom prijatia. Bratislava: Milk, 2023. Dostupné na: www.hovormesrespektom.sk [cit. 20. 3. 2025].

MUDr. Emília Kolláriková. *Aké s ňou máte skúsenosti?* Dostupné na: <https://www.modrykonik.sk/forum/porodnice-a-doktori/mudr-emilia-kollarikova-ake-s-nou-mate-skusenosti/> [cit. 20. 3. 2025].

Rodovo inkluzívne vzdelávanie na vysokých školách. Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/o_univerzite/plan_rodovej_rovnosti/Rodovo_inkluzivne_vzdelavanie_na_vysokych_skolach.pdf [cit. 10. 11. 2025].

RUMANKOVÁ, Miriam (2021): Vzdal by si sa detí, aby si zastavil klimatickú krízu? Nieкто verí, že týmto spôsobom dokážeme zvrátiť osud Zeme. In: *Refresher+*. Publikované 9. 1. 2021. Dostupné na: <https://refresher.sk/92785-Vzdal-by-si-sa-deti-aby-si-zastavil-klimaticku-krizu-Niekto-veri-ze-tymto-sposobom-dokazeme-zvratit-osud-Zeme> [cit. 20. 5. 2025].

SLOBODNÍK, Martin (2016): Nemlčme, buďme slobodnejší, zdvihňme hlavy. In: *Denník N*, publikované 18. 2. 2016. Dostupné na: <https://dennikn.sk/375738/nemlcme-budme-slobodnejsi-zdvihnime-hlavy/> [cit. 20. 3. 2025].

Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní. Ministerstvo školstva, výskumu a vývoja Slovenskej republiky, 2021. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/928/23120.ae7062.pdf> [cit. 20. 3. 2025].